

Ny Forskning i Grammatik

Titel:	Informationstæthed Et samspil mellem tre tekstuelle/lingvistiske parametre	
Forfatter:	Hanne Jansen	
Kilde:	J. Nørgård-Sørensen, P. Durst-Andersen, L. Jansen, B. Lihn Jensen og J. Pedersen (red.). <i>Ny Forskning i Grammatik</i> 7, 2000, s. 123-140	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive	

© Forfatterne og Odense Universitetsforlag 2000

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Informationstæthed

Et samspil mellem tre tekstuelle/lingvistiske parametre

Hanne Jansen

1. Indledning

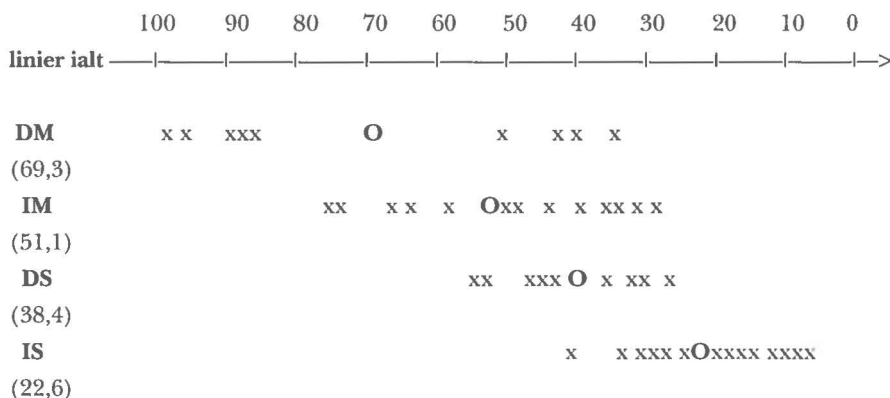
Hovedtesen i følgende indlæg, som i korte træk gengiver de centrale overvejelser og resultater i min ph.d.-afhandling¹, er at informations-tætheden i en tekst kan beskrives som et resultat af strategiske valg i forhold til tre forskellige parametre:

- 1) forholdet mellem eksplicit og implicit information
- 2) den sproglige udformning af den enkelte informationsenhed
- 3) forholdet mellem egentlig information og "ikke-information".

Overordnet tager tesen udgangspunkt i en meget enkel definition af informationstæthed som forholdet mellem mængden af sprogligt materiale i en tekst og mængden af information i samme tekst. Min oprindelige arbejdshypotese var at informationstæthed primært var betinget af graden af syntatisk kompakthed, og det jeg ville undersøge var forskelle i den syntaktiske strukturering af samme indhold. Det anvendte korpus bygger på samme ikke-sproglige input, en Mr. Bean episode som hhv. danske og italienske informanter har set og dernæst er blevet bedt om at genfortælle, enten skriftligt eller mundtligt. De fremkomne paralleltekster anses således for sammenlignelige med hensyn

1. *Densità informativa. Risultato sinergico di scelte strategiche rispetto a tre parametri testuali/linguistici. Uno studio contrastivo inter- e intralinguistico* indleveret og forsvaret ved Københavns Universitet 1999. Som det fremgår af titlen, er afhandlingen skrevet på italiensk; deraf den udbredte brug af italienske eksempler i dette indlæg og de undertiden lidt sære fordanskninger, såvel af eksemplerne, som af visse begreber.

til indhold². En af de mest iøjnefaldende forskelle mellem de fire undergrupper – danske mundtlige (**DM**), italienske mundtlige (**IM**), danske skriftlige (**DS**) og italienske skriftlige (**IS**) – er den faktiske mængde af sprogligt materiale, dvs. tekstlængden: fra ca. 100 linier (en dansk mundtlig tekst) til ca. 10 linier (en italiensk skriftlig), jf. følgende figur hvor **x** angiver de enkelte tekster og **0** gennemsnitlængden indenfor de enkelte undergrupper:

Som man kan se, drejer det sig om systematiske forskelle, knyttet til såvel diamesisk variation (tale/skrift) som interlingvistisk variation (dansk/italiensk), og desuden om så markante forskelle at de ikke kan forklares udelukkende med henvisning til divergerende grader af syntaktisk kompakthed.

Hvis man sammenligner eksempel (1)-(5), der alle præsenterer samme situation i handlingsforløbet, er der udover klare forskelle i struktureringen af samme information, dels klare forskelle i mængden af "fylde"-elementer i forhold til selve fortællingen – jf. i (4) og (5) de med kursiv angivne diskursmarkører, tøvemekanismer og gentagelser – dels klare forskelle i mængden af ekspliciteret information – fra (1) til (5) optræder stadig flere informationer eksplicit i tekstoverfladen.

- (1) Si avvicina l'ora di chiusura. (ISA9)
[Det nærmer sig lukketid]

2. Jf. Jansen et al. (1996) og Skytte et al. (1999).

- (2) Il bibliotecario gli ricorda che il suo tempo è scaduto. (ISA14)
[Bibliotekaren minder ham om at hans tid er gået]
- (3) Appare il bibliotecario, che segnala ai lettori la chiusura della biblioteca. (ISA8)
[Til syne kommer bibliotekaren, som signalerer til læserne bibliotekets lukning]
- (4) *però, mm dopo che- insomma*, il bibliotecario arriva lì *per-*, per *insomma* intimare, sia lui che il suo vicino ad andar via, in quanto la biblioteca-, sta per chiudere (IMB9)
[men, øhm efter at- altså, bibliotekaren kommer derhen, for, for altså opfordre, både ham og hans sidemand til at gå deres vej, idet biblioteket-, er ved at lukke]
- (5) e poi arriva il guardiano dicendo che era ora di andare che la consultazione era finita *e-, e lui*, e anche all'altro signore, *il guardiano dice di andare che la consultazione era finita* (IMB2)
[og så kommer opsynsmanden, sigende at det var tid til at gå at besøgstiden var færdig og-, og han, og også til den anden herre siger opsynsmanden at gå da besøgstiden var færdig]

På grundlag af disse iagttagelser har jeg opstillet de ovennævnte parametre, hvortil der knytter sig forskellige tekstualiseringsstrategier:

For **1. parameter**, dvs. forholdet mellem eksplicit og implicit (eller evt. helt udeladt) information, er strategierne defineret i forhold til modsætningen mellem at **udfolde** og **resumere** information;

for **2. parameter**, dvs. den konkrete verbalisering af den enkelte informationsenhed, defineres strategierne i forhold til **distribution** *versus* **integration** af information;

for **3. parameter**, dvs. forholdet mellem mængden af sprogligt materiale der koder egentlig information (ideationel information) og mængden af sprogligt materiale der varetager andre funktioner i tekster (tekstuelle og interpersonelle), er strategierne defineret i forhold til graden af **fortynding** (*dilution*) eller **ikke-fortynding** af information.

2. Definition af nøglebegreber

For at tale om informationstæthed må man først gøre sig klart hvad man egentlig mener med det ofte meget vagt definerede begreb **information**. I nærværende sammenhæng ses information som det der formidles i en given tekst, uafhængigt af den talendes hensigter, og uafhængigt af den eventuelle vidensforøgelse som informationen måtte afstedkomme hos den konkrete modtager. Information har således med tekstens indhold at gøre, men må ikke forveksles med hverken det overordnede indhold (meningen, fortolkningen eller budskabet) eller tekstens enkeltbetydninger, altså de enkelte termers semantik. Information forstås hér som en **viden vedrørende en relation mellem to eller flere begrebsmæssige størrelser**; denne viden skal være tilvejebragt af teksten, og endvidere være potentielt, men ikke nødvendigvis ny for modtageren (eller i forhold til koteksten); dvs. de størrelser der sættes i relation må ikke være naturligt eller iboende forbundne.

Med henvisning til sprogets tre metafunktioner, som de opstilles af Halliday (1994: 179), gælder det endvidere at information kun omfatter de **ideationelle relationer**, de relationer der er knyttet til det kognitive aspekt af sproget og indgår i vores mentale repræsentation af den ikke-lingvistiske virkelighed, og som på tekstniveau udgør tekstens **argument**. Som egentlig information medregnes derimod ikke de **interpersonelle og tekstuelle relationer**, der knytter an til det kommunikative eller diskursive aspekt af sproget. Disse fungerer som instrukser til modtageren om hvordan han/hun skal forholde sig til og reagere på det mentale billede der er konstrueret vha. de ideationelle relationer; de interpersonelle og tekstuelle relationer, der i det ovenstående også er blevet negativt betegnet som "ikke-information", udgør **modaliteten** i forhold til tekstens argumentdel.

Man må dernæst opstille nogle på én gang præcise og operationelle kriterier, udfra hvilke de enkelte tekster kan segmenteres i kommenterbare **informationsenheder**, på tværs af diamesisk og interlingvistisk variation. Som fremhævet ovenfor kommer en information i stand ved at to eller flere begrebsmæssige størrelser bringes i relation; det er derfor nærliggende at rette opmærksomheden mod de sproglige elementer i tekster der har den egenskab at kunne **sætte i relation**, eller med Langackers ord, den egenskab at tilføje en konstruktion en **relationel**

profil (i modsætning til en nominal profil)³. Det drejer sig ikke overraskende om verbet, i såvel finit som non-finit og afledt form; dertil kommer præpositioner og konjunktioner, der ligeledes fungerer som tydelige relationelle størrelser; og endelig adjektiver og mådesadverbier, der ganske vist ikke som verber, præpositioner og konjunktioner fungerer som omdrejningspunkt for relationen, men som til gengæld, foruden at udgøre den ene del i relationen, er forsynet med hvad man kunne kalde en iboende relationel "krumtap" og kræver et andet led at hægte sig på. At den konkrete afgrænsning af tekstens informationsenheder, og især bestemmelsen af enhedernes øvre og nedre grænser, undertiden kan volde betydelige problemer, bunder i høj grad i sprogets iboende skalære natur: overgangen fra den ene til den anden af sprogets forskellige kategorier er i de fleste tilfælde glidende, og der vil derfor altid være størrelser og konstruktioner som ikke éntydigt kan placeres.

Eksempel (6) viser den konkrete segmentering af et mindre tekstuddrag; jeg har understreget de sproglige størrelser der fungerer som relationelle omdrejningspunkter (eller krumtappe) i de enkelte informationsenheder.

- (6) / Og i det samme / kommer bibliotekaren / og antyder, / at tiden er gået, / nu lukker biblioteket. / Heldigvis skal også {siddemanden} gå nu. / Og mens / han tager {sin jakke} på, / ser mr. Bean sit snit / til at bytte rundt på de to bøger. / Med {siddemandens} {intakte bog} under armen / skynder han sig / hen til udgangen, / kan {uden problemer} komme ud, / og er tilsyneladende kommet ud af den {penible situation.} / (DSA1)⁴

For at kunne foretage en sammenligning af hvilke informationsenheder der er givet eksplicit eller implicit i teksterne, er det endvidere nødvendigt at opstille et *tertium comparationis*, bestående af de mulige in-

3. Jf. Langacker (1990: 59-100), Langacker (1991: 417-463) og Jansen (1996).

4. Verberne i verbalenhederne *tager på*, *kommer ud* og *er kommet ud*, er med vilje ikke understregete, da jeg mener at det primært er præp/adv. *på* og *ud* der fungerer som relationelle omdrejningspunkter; verberne er blot "støtteverber". For en mere detaljeret beskrivelse, se Jansen (1999b: 113-117).

formationer der kan gives om tekstens argument, herefter betegnet **mængden af virtuelle informationer**. Man kan i sagens natur aldrig fastlægge denne størrelse præcist og endegyldigt, men da alle teksterne tager udgangspunkt i samme Mr. Bean-episode er det dog muligt at give et plausibelt, omend tilnærmelsesvist bud, der kan anvendes i den konkrete analyse. Jeg har således defineret mængden af virtuelle informationer ud fra summen af ekspliciterede informationer i samtlige tekster. Den endelige liste af virtuelle informationer, udledt på grundlag af såvel leksikalsk, syntaktisk som kontekstuel synonymi, udgør den lodrette akse i de **to sæt "koordinatsystemer"** hvor de enkelte tekster sidenhen underkastes en systematisk sammenligning. På den vandrette akse er teksterne placeret, dels efter undergruppernes gennemsnitslængde og dels efter den enkelte teksts længde indenfor pågældende undergruppe. I det første sæt koordinatsystemer angives plus/minus realisering af en given virtuel information i den enkelte tekst; i det andet sæt angives hvilken syntaktisk konstruktion den i givet fald er realiseret med, dvs. hvilken sproglig størrelse der udgør det relationelle omdrejningspunkt⁵.

3. Eksplicit information *versus* implicit information

1. parameter angår som nævnt ovenfor forholdet mellem eksplicit og implicit information. Denne distinktion er defineret helt overvejende i forhold til hhv. **tilstedeværelsen** eller **fraværet** af sprogligt materiale: eksplicit information er ensbetydende med at afsender har valgt at verbalisere en given informationsenhed **konkret** i tekstoverfladen, mens implicit information er ensbetydende med at afsender forlanger, eller i det mindste forventer, at modtager selv udleder eller rekonstruerer det der mangler på overfladeplan. Distinktionen eksplicit/implicit information, som den defineres her, må ikke sidestilles med distinktionerne asserteret/ikke-asserteret eller poneret/præsupponeret information, distinktioner der i vid udstrækning er knyttet til forskellige grader af syntaktisk underordning, dvs. forskelle der sorterer under 2. parameter. Hvad angår den implicitte information, er den afgrænset til

5. For at kunne medtages i dette indlæg, skulle koordinatsystemerne nedkopieres så kraftigt at de ikke længere ville være læselige; jeg henviser derfor dels til afhandlingen, dels til Jansen (1999a), hvori et første udkast til koordinatsystemerne for 1. parameter findes.

det Van Dijk (1977: 111) betegner: “entailed factual information”⁶. Der er tale om induktive inferenser om “the further structure of the facts”, dvs. om begivenheder, handlinger eller tilstande der sandsynligvis, men ikke nødvendigvis, indgår i handlingsforløbet; sammenlign (3) og (5): i (5) ekspliciteres det at de læsende skal forlade biblioteket; i (3) skal og kan samme information udledes af den kendsgerning at biblioteket lukker.

3.1. Mellem udfoldelse og resumé

Til 1. parameter knytter sig som sagt de to strategier: at **udfolde** information *versus* at **resumere** informationen. Informationstætheden er hér bestemt af i hvor høj grad afsender **udfolder** handlingsforløbet i dets enkelte faser og situationer, eller omvendt **giver et sammendrag** og overlader det til modtager at inferere de informationer der er nødvendige for at gøre fremstillingen mere sammenhængende og evt. mere komplet. På nedenstående kontinuum har jeg udover eksplicit og implicit given information også anført **gentagen** information og **udeladt** information.

UDFOLDE <—————> RESUMERE

(gentagen eksplicit given implicit given (udeladt
information) information information information)

At gentage information, dvs. ekspliciterer samme information flere gange, jf. eksempel (5), er en strategi der strengt taget kun bør behandles under 3. parameter, idet den varetager tekstuelle snarere end ideationelle funktioner. Når den også er medtaget her, er det fordi man kan konstatere en klar parallel mellem brugen af gentagelse i længere tekster og enkel eksplicitering i kortere tekster: hvis en given information i en kontekst af mange eksplicitte informationer er fremhævet ved gentagelse, er det meget sandsynligt at samme information

6. Under implicit information medregnes altså **ikke** det som Van Dijk (1977: 111ff) betegner “meaning postulates”, dvs semantiske implikationer eller “inclusioni semiotiche, jf. Eco (1975: 155); og **heller ikke** - jf. Van Dijk sammesteds - “entailed conceptual information”, som fx i *I sent a letter to my aunt -> I have/had an aunt*. Jeg betragter således både *my aunt* og *I have/had an aunt* som eksplicitte informationsenheder, blot udtrykt i mere eller mindre integreret form.

i en resumerende tekst, dvs. i en kontekst af mange implicitte informationer, er at finde blandt de ekspliciterede informationer.

Udeladelse af information kan i sagens natur ikke udledes direkte af den enkelte tekst, men kan for Mr. Bean-teksternes vedkommende bestemmes i forhold til listen over virtuelle informationer. Udeladt information har ikke samme indflydelse på informationstætheden som implicit information, idet modtager ikke på tilsvarende måde ansføres eller anmodes om at udfylde "huller" i teksten. Alligevel mener jeg at der er tale om en form for **informationsfortætning**: modtager vil som oftest være bevidst om en knaphed i fremstillingen, og denne knaphed, eller usagthed, åbner op for en vifte af mulige gæt om hvad der egentligt har fundet sted.

Sammenlign for eksempel (7) og (8):

- (7) Pensando di farla franca, sostituisce il suo libro con quello del vicino prima di riconsegnarlo, ma si tradisce tornando a prendere il segnalibro che aveva dimenticato nel libro. (ISA13)
[Troende at slippe godt fra det, erstatter han sin bog med sidemandens før at aflevere den, men han afslører sig vendende tilbage for at tage bogmærket som han havde glemt i bogen]
- (8) In conclusione tenta di dare la colpa al suo vicino ma la cosa non riesce per un suo errore. (ISA2)
[Til slut forsøger han at give skylden til sin sidemand men det lykkes ikke på grund af en fejl fra hans side]

I (7) vil modtager, på trods af den klart resumerende stil, med en rimelig margen af sandsynlighed kunne inferere sig til mange af de ikke-ekspliciterede informationer; i (8), derimod, skaber brugen af abstrakte overbegreber som *at give skylden* og *en fejl fra hans side* en slags "sorte huller" i teksten, hvor en stor mængde information komprimeres således at modtager kun kan udlede at noget er sket, men på ingen måde hvad.

3.2. Den konkrete analyse: 1. parameter

I de førømtalte koordinatsystemer har jeg for 1. parameters vedkommende valgt kun direkte at angive hvorvidt den enkelte tekst **ekspliciterer** eller **gentager** en given mulig information. Ved at sammenholde

skemaerne med de relevante tekstuddrag kan man dog i vid udstrækning afgøre hvilke af de ikke-ekspliciterede informationer der kan infereres af teksten og hvilke der derimod er udeladt. De mest interessante iagttagelser vedrørende forholdet explicit/implicit information i de fire undergrupper er:

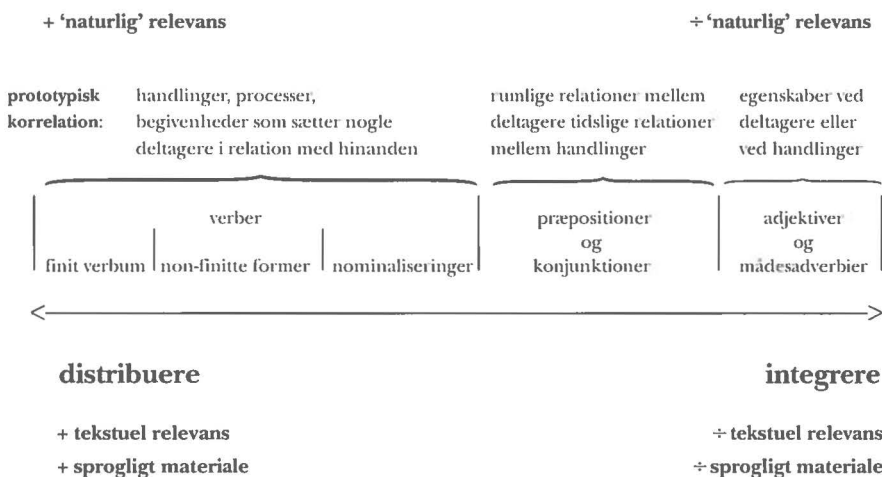
- 1) et **markant fald i graden af udfoldelse** af information, først fra de mundtlige tekster, såvel danske som italienske, til de danske skriftlige, og dernæst til de italienske skriftlige. Disse sidste fremviser en udpræget tendens til at bruge resumerende strategier, i flere tilfælde så udpræget at det egentlige handlingsforløb går tabt og teksten mister sin narrative karakter;
- 2) tilbagevendende **forskelle i valget af alternative informationer** knyttet til samme sekvens i handlingsforløbet; de danske tekster ekspliciterer overvejende de konkrete, fysiske, visualiserbare handlinger eller situationer, mens det i de italienske ofte er de mentale tilstande der ekspliciteres, snarere end de handlinger der har frembragt dem eller følger af dem;
- 3) forskelle i **måden at fremhæve centrale informationer** i handlingsforløbet: de italienske tekster fremhæver ofte vha. gentagelse (eller parafrase); de danske ved udfoldelse, dvs. eksplicitering af en række af underordnede handlinger og detaljer der knytter sig til nøglebegivenheden.

4. Distribueret information *versus* integreret information

2. parameter vedrører den konkrete verbalisering af den ekspliciterede information; de dertil knyttede tekstualiseringstrategier kan defineres i forhold til modsætningen mellem at **distribuere**⁷ eller **integrere** den givne informationsenhed. De ovennævnte relationelle størrelser der fungerer som omdrejningspunkt for informationsenhederne og som primært er udpeget i forhold til deres ordklassetilhørsforhold, kan opstilles på et kontinuum i forhold til hvilken grad af syntaktisk underordning der kendetegner de konstruktioner de indgår i. De to

7. Termen "distribution" er valgt bevidst for at undgå den implicite nedvurdering af talt sprog, der ligger i termen "fragmentation" der ofte anvendes som modsætning til "integration".

poler i dette kontinuum svarer til strategierne at distribuere *versus* at integrere, som vist på følgende figur:

Den nederste del af figuren viser konsekvenserne på tekstplan af valget af forskellige syntaktiske konstruktioner. Plus/minus syntaktisk underordning kan i høj grad forklares ud fra afsenders ønske om hhv. at *foregrounde* eller *backgrounde* en given informationsenhed: jo mindre syntaktisk underordning, jo større **tekstuel relevans** må informationsenheden formodes at skulle tillægges, og omvendt⁸. Syntaktisk underordning medfører i reglen også en reduktion i det **sproglige materiale**: en information der udtrykkes med et finit verbum som det relationelle omdrejningspunkt, vil i reglen være distribueret på mere sprogligt materiale end samme information realiseret vha. et substantivsyntagme. I (9) og (10) er stort set de samme informationsenheder givet eksplicit, og teksterne har derfor samme grad af udfoldelse, men den syntaktiske integration i (10) medfører en drastisk reduktion af tekstens længde.

- (9) / mm, però / mister Bean, eh {dato che / s, si è dimenticato / che aveva messo il segnalibro all'interno del, del testo / da lui consultato,} ritorna indietro, / eh-si riprende insomma {il suo

8. Jf. Fleischman (1990: 171) der taler om "the expectation of iconicity between grammatical subordination and background".

segnalibro} dal dal {testo rovinato}, / e- in questo modo, insomma, / si scopre ☺ che, il bibliotecario e il lettore scoprono / che, il vero colpevole è lui, / quindi la scena, termina (IMB9) [øhm, men / mister Bean, øh {fordi / h, han har glemt / at han havde lagt bogmærket ind i, i bogen / af ham konsulteret,} vender tilbage, / øhm tager altså {sit bogmærke} fra fra {den ødelagte bog}, / og- på denne måde, altså, / opdager man at, opdager bibliotekaren og læseren / at, den virkelig skyldige er ham, / og så slutter, scenen]

- (10) / ma / rivela / la sua colpevolezza / tornando / per / recuperare / il suo segnalibro personale / dimenticato / nell’{opera danneggiata}. / (ISA6)
[men / han afslører / sin skyldighed / vendende tilbage / for / at få igen / sit personlige bogmærke / glemt / i {det ødelagte værk}]

4.1. Den prototypiske korrelation

Forudsætningen for at kunne sammenligne forskellige verbaliseringer af samme input, er selvfølgelig at det er muligt at iklæde samme relation mere end én sproglig form. Jeg vil dog hævde, at man kan tale om en **prototypisk korrelation** mellem de nævnte syntaktiske konstruktioner og visse typer extra-lingvistiske relationer: en vis type konstruktioner koder prototypisk en vis type relationer⁹. De forskellige typer relationer, der er anført i den øverste del af overstående figur, er underlagt en “naturlig” hierarkisk orden i den extra-lingvistiske virkelighed, eller rettere sagt i vores perception/konception af denne, idet nogle af relationerne naturligt tiltrækker sig mere opmærksomhed end andre.

En prototypisk kodning indebærer at handlinger kodes af verber, placering i rum/tid kodes vha. præpositionssyntagmer, temporale og kausale relationer mellem handlinger (dvs. 2. grads-relationer) kodes af konjunktioner, og egenskaber ved deltagere i handlingen eller handlingen selv kodes af hhv. adjektiver og mådesadverbier. En tekst hvor

9. Jf. “the notional characterisation of basic grammatical categories” hævdet af Langacker (1990: 20) og på mange måder i overensstemmelse med standpunkter fremført af Otto Jespersen (1924, 1965) og Viggo Brøndal (1928).

den prototypiske kodning er fremherskende vil give den mest neutrale, mest ikoniske sproglige repræsentation i forhold til vores umiddelbare perception af den extra-lingvistiske virkelighed¹⁰. Afsender kan selvfølgelig vælge at distribuere eller integrere en given informationsenhed i forhold til dens prototypiske kodning, og dermed tilsidesætte pågældende relations naturlige relevans til fordel for den ønskede grad af tekstuel relevans.

4.2. Den konkrete analyse: 2. parameter

I koordinatsystemerne for 2. parameter anføres hvilke syntaktiske konstruktioner de ekspliciterede informationsenheder er kodet med i de enkelte tekster. Udover de konstruktioner der ses i ovenstående kontinuum, anføres som distribuerende strategier i forhold til det simple verbum også kløvninger, verbalperifraser, modalverber, kopulative verber og andre former for "støtteverber"; i den anden ende af skalaen, som integrerende strategier, inddrages også possessive pronominer, *composita* og i enkelte tilfælde leksikalsk integration.

Af koordinatsystemerne kan følgende konklusioner drages:

- 1) et tydeligt **afhængighedsforhold** mellem graden af **syntaktisk underordning**, mængden af **sprogligt materiale** og enten naturlig eller tekstuel **relevans**: de informationsenheder der i teksterne er distribueret på mest sprogligt materiale, repræsenterer i langt overvejende udstrækning relationer der enten er naturligt relevante (begivenheder eller handlinger af dynamisk karakter) eller pragmatisk relevante, dvs. centrale i forhold til handlingsforløbet (og det kan også dreje sig om en bestemt egenskab eller en særlig tids- eller rumlig relation);
- 2) et **markant fald i graden af distribution** fra de længste tekster til de korteste. Der er især i de danske mundtlige tekster en overvægt af distribuerende strategier, mens de skriftlige italienske tydeligvis foretrækker integration. Imellem disse to yderpoler finder man en gruppe tekster af mellemlængde, hvor den prototypiske kodning er fremherskende. Det drejer sig dels om

10. Jf. Halliday (1994: XIX) og hans "notion of congruence": "A congruent expression is one in which this direct line of form to meaning to experience is maintained intact ... A metaphorical expression is one in which the line is indirect" (Jf. også Halliday 1987).

mundtlige tekster hvor afsender synes at øve en rimelig kontrol over tekstproduktionen, dels om skriftlige tekster der klart bestræber sig på at præsentere et handlingsforløb, og ikke blot en mere eller mindre abstrakt narrativ model;

- 3) et hyppigt **sammenfald** mellem de informationsenheder der i tekster af mellemlængde hhv. distribueres/integreres, og de informationsenheder der i kortere tekster hhv. ekspliciteres/gives implicit.

5. Egentlig information versus “ikke-information”

3. parameter angår som sagt forholdet mellem den mængde sprogligt materiale der koder ideationel information og den mængde sprogligt materiale der varetager andre funktioner i teksten. I Mr. Bean-teksterne svarer den egentlige information, eller argumentdelen, til handlingsforløbet; alle **extra-narrative** elementer – og her tænkes såvel på kommentarer fra afsenders side, som på de forskellige former for diskursmarkører – betragtes som “fortyndende”, eller diluerende, jf. de i følgende tekstuddrag kursiverede størrelser¹¹:

- (11) / Mr Bean går ud... / og så / bibliotekaren åbner den anden bog... / og der falder siderne ud.../ og nej / og han kigger på manden / *der som der selvfølgelig står helt uforstående overfor det... / og så tænker man / ahh så*, nu reddede *han* sig, Mr. bean... / men / så / kommer han ind, / og henter, *et, sådan* et {stort {læderbogmærke}} / *det glemte jeg at fortælle* / som han lagde i bogen / allerførst / det hiver han *sådan lige* op af bogen / for / det er *jo* hans, / og så / *fryser han i det øjeblik, eller sådan ohh... nå...* / så gik den *alligevel* ikke / så / han røbede sig selv... / og *der slutter det* / (DMB7)

De extra-narrative elementer bevirker en slags vertikale brud i fortællingen, og ofte også i syntaksen¹². De sætter strømmen af information

11. Pga. teksternes generelt homogene narrative karakter, er det relativt enkelt at skelne mellem argumentdel og modalitetsdel; hvis analysemodellen skal anvendes på andre teksttyper (argumentative eller ekspositoriske) vil kriterierne for at indkredse “ikke-information” være væsentligt mere komplicerede.

12. Jf. Skytte (1999: 420).

midlertidigt i bero og giver dermed afsender tid til at planlægge sin tekst, og modtager tid til at fordøje den netop tilvejebragte information. Samme effekt vil også gentagelse af information ofte have, såvel gentagelse af umiddelbart given information, som genoptagelse af information givet tidligere i tekstforløbet. I den konkrete analyse bestemmes graden af "fortynding" på meget enkel vis: antallet af gentagelser og genoptagelser tælles; antallet af kommentarer tælles; mens mængden af diskursmarkører opgøres i antal typenheder. Disse optællinger sammenlignes dernæst med tekstlængden og med det samlede antal informationsenheder, men kan selvfølgelig kun give et fingerpeg om tekstens generelle karakter i forhold til 3. parameter. Ikke overraskende kan man dog for såvel diskursmarkører, som gentagelser, og i vid udstrækning også kommentarer, konstatere en mere udbredt tilstedeværelse i de mundtlige tekster, mens de i de skriftlige tekster, i særdeleshed de italienske, næsten er helt udeladt.

6. Konklusion

Som nedenstående figur illustrerer, bygger alle tre parametre grundlæggende på forholdet mellem mængden af sprogligt materiale og mængden af information: Anvendes sprogligt materiale eller ej i tilvejebringelsen af information? Hvor meget materiale anvendes for at eksplicitere den enkelte informationsenhed? Hvor meget "ikke-informativt", redundant, sprogligt materiale anvendes for at sikre og lette tilvejebringelsen af den egentlige information?

+ sprogligt materiale	fraværende		tilstede		redundant	+ sprogligt materiale
1. parameter	resumere	<->	udfolde			
2. parameter			integrere	<->	distribuere	
3. parameter			(ikke-fortynde)	<->	"fortynde"	
+ informationstæthed						+ informationstæthed
+ indsats krævet af modtager						+ indsats krævet af modtager

Man taler ofte om to overordnede principper, økonomiprincippet og redundansprincippet¹³, som enhver tekst må finde en passende balan-

13. Jf. Voghera (1992: 273).

ce imellem, hvis den skal/vil fungere i sin kommunikative kontekst og opfylde de mål som afsender har sat sig. Ved at undersøge hvordan teksten placerer sig i forhold til de tre parametre, er det efter min mening muligt at give en mere frugtbar og mere helhedspræget beskrivelse af denne balancegang end vha. de mere traditionelle analysemodeller. Det er netop samspillet mellem de forskellige strategier der knytter sig til de tre parametre, der betinger den enkelte teksts særlige grad af informationstæthed.

De tre parametre er indbyrdes forbundne på forskellige måder. Jeg har allerede nævnt de tydelige paralleller i brugen af strategierne knyttet til 1. og 2. parameter, når afsender ønsker at fremhæve eller omvendt nedtone en given informationsenhed i forhold til resten af teksten. Også hvad angår de konkrete sproglige virkemidler, er der en tæt sammenhæng mellem parametrene: visse former for stærk syntaktisk integration kan næsten medføre udeladelse af information og dermed fungere som en resumerende strategi; omvendt kan visse former for distribuerende strategier, fx sætningskløvning eller verbalperifrase, til tider synes at anvendes primært med "fortynding" af information som sigte. Udover denne horisontale sammenhæng, der kan gøre overgangen mellem parametrene glidende, er der også en klar vertikal sammenhæng, som det burde være fremgået af ovenstående eksempler: den mest iøjnefaldende forskel mellem de fire undergrupper er det fald i sprogligt materiale **i forhold til alle tre parametre**, der viser sig når man går fra talte til skriftlige tekster. De talte tekster er mere udfoldede, mere distribuerede og mere "fortyndede", hvilket gør det lettere, mindre krævende i tid og indsats, for modtager at processere tekstens informationer; han/hun bliver ikke bedt om at rekonstruere implicit information eller oprævle syntaktisk kompakte konstruktioner, og forsynes desuden, i kraft af de extra-narrative elementer, med mere tid til at tilegne sig den egentlige information. Der er selvfølgelig en grænse for i hvor høj grad man kan udfolde, distribuere og fortynde en tekst, altså en grænse for mængden af sprogligt materiale i forhold til mængden af information, hvis teksten ikke skal ende med at blive for løs og falde fra hinanden; rent faktisk er denne grænse meget høj i talte tekster, ikke mindst fordi prosodien træder ind som kohæsiens- og kohærenskskabende middel. I skrevne tekster, hvor det i reglen er modtager der dikterer det tempo teksten tilegnes i, er der til gengæld en grænse for mængden af infor-

mation i forhold til mængden af sprogligt materiale, en grænse der når den overskrides, bringer tekstens forståelighed i fare.

Afslutningsvis er det interessant at konstatere at forskellene mellem de danske og italienske mundtlige tekster er væsentligt mindre end forskellene mellem de tilsvarende skriftlige. Som allerede antydnet ovenfor, er de italienske skriftlige meget resumerende, integrerede og ikke-fortyndede, og en del af dem, de ultra-korte, kan faktisk ikke længere betegnes narrative tekster – hvilket viser at man blandt kravene til en narrativ tekst må medregne en vis grad af eksplicitering og en vis grad af prototypisk kodning.

Henvisninger

- Brøndal, V. (1928). *Ordklassernes teori, studier over de sproglige kategorier*. København: Gad.
- Eco, U. (1975). *Trattato di semiotica generale*. Milano: Bompiani.
- Fleischman, S. (1990). *Tense and Narrativity*. London: Routledge.
- Halliday, M. A. K. (1987). Spoken and written modes of meaning. R. Horowitz & S. J. Samuels (eds.). *Comprehending oral and written language*. San Diego: Academic Press. 55-82.
- Halliday, M. A. K. (1994). *An introduction to functional grammar*. Second edition. London: Edward Arnold.
- Jansen, H. (1996). Da processo a cosa... La subordinazione vista in una prospettiva cognitiva. B. L. Jensen (ed.). *Atti del IV Congresso degli Italianisti Scandinavi, Copenaghen, 8-10 giugno 1995*. København: Handelshøjskolen i København. 93-201.
- Jansen, H. (1999a). Da riassunto a ridondanza. Densità informativa. G. Skytte et al. (eds.). *Tekststrukturering på italiensk og dansk. Resultater af en komparativ undersøgelse*. København: Museum Tusulanum. 153-251.
- Jansen, H. (1999b). *Densità informativa. Risultato sinergico di scelte strategiche rispetto a tre parametri testuali/linguistici. Uno studio contrastivo inter- e intralinguistico*. Ph.d.-afhandling indleveret og forsvaret ved Københavns Universitet.
- Jansen, H. et al. (1996). *Mr. Bean – på dansk og italiensk / Mr. Bean – in danese e in italiano. Rapport om en empirisk undersøgelse / Rapporto su un'indagine empirica*. København: Københavns Universitet.

- Jespersen, O. (1924/1965). *The Philosophy of Grammar*. New York: The Norton Library.
- Langacker, R. W. (1990). *Concept, Image and Symbol – The Cognitive Basis of Grammar*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Langacker, R. W. (1987/1991). *Foundations of Cognitive grammar*. Vol I+II. Stanford: Stanford University Press.
- Skytte, G. (1999). Julekrybben. Diskursmarkering og konnexion. G. Skytte et al. (eds.). 419-483.
- Skytte, G. et al. (eds.) (1999). *Tekststrukturering på italiensk og dansk. Resultater af en komparativ undersøgelse / Strutturazione testuale in italiano e in danese. Risultati di un'indagine comparativa*. København: Museum Tusulanum.
- Van Dijk, T. A. (1977). *Text and context. Explorations in the semantics and pragmatics of discourse*. London: Longman.
- Voghera, M. (1992). *Sintassi e intonazione nell'italiano parlato*. Bologna: Il Mulino.

